

УДК 341.638

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.32.149586>

*М. А. Тетерук*, студентка 2 року навчання ОР «Магістр»  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка  
Юридичний факультет  
вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна

## ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖІВ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ТА СУДОВА ПРАКТИКА

Статтю присвячено аналізу окремих законодавчих новел щодо регулювання процедури визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів в Україні, а також їх вияв в новітній судовій практиці.

**Ключові слова:** арбітрабельність; комерційний арбітраж; визнання та виконання іноземних арбітражних рішень.

**Постановка проблеми.** Інститут визнання та виконання іноземних арбітражних рішень є одним з найважливіших аспектів міжнародного цивільного процесу. Питання визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів регулюються багатьма міжнародними актами, при цьому провідну роль відіграє Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958 рік) (далі – Нью-Йоркська конвенція).

В законодавчому регулюванні процедури визнання та виконання іноземних арбітражних рішень в Україні було запроваджено ряд нововведень у зв'язку з набранням чинності нової редакції Цивільного процесуального кодексу України від 15 грудня 2017 року, з огляду на зазначені зміни доречним є дослідження окремих законодавчих новел та їх вплив на тенденції судової практики.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження правового регулювання визнання і виконання арбітражних рішень в Україні тією чи іншою мірою досліджувалось у працях вітчизняних чи іноземних фахівців, зокрема: Д. Вернера, А. Гармози, Т. Захарченко, О. Коч, Б. Карабельнікова, А. Костіна, С. Курочкіна, Р. Меркіна, К. Пількова, Ю. Притики, О. Перепелинської, М. Селівона, М. Теплока, С. Фурси тощо.

**Мета статті.** Дослідження окремих законодавчих новел у регулюванні процедури визнання та виконання іноземних арбітражних рішень в Україні та їх практичний вияв у судовій практиці.

**Виклад основного матеріалу.** Для ґрунтовного та всебічного дослідження інституту визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів варто зацентувати увагу власне на розумінні поняття «арбітражне рішення», яке підлягає визнанню та виконанню відповідно до українського та міжнародного правового регулювання.

Так, в статті 1 Нью-Йоркської конвенції зазначено, що визнаються та виконуються відповідно до цієї Конвенції арбітражні рішення, які винесені на території

іншої держави, ніж держава, де подається клопотання про визнання та виконання таких рішень, а також ті арбітражні рішення, які не вважаються внутрішніми в тій державі, де планується його виконання [1, ст. 1].

Таким чином при розробці Нью-Йоркської конвенції було визначено та закріплено два критерії, а саме: «територіальний» та «невнутрішній», які визначають чи підпадає арбітражне рішення під її дію [2].

В українському законодавстві рішення іноземного комерційного арбітражу не вважаються внутрішніми та проходять процедуру екзекватури, тобто надання дозволу державним судом на виконання арбітражних рішень. При цьому, в статті 35 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» передбачено, що арбітражне рішення, незалежно від того, в якій країні воно було винесено, визнається обов'язковим і при поданні до компетентного суду письмового клопотання виконується з урахуванням положень цього Закону [3, ст. 35]. А в статті 482 Цивільного процесуального кодексу України щодо рішень міжнародного комерційного арбітражу, місце якого знаходиться на території України, передбачено лише процедуру надання дозволу на виконання [4, ст. 482].

Отже, процедура екзекватури в Україні поширюється на рішення міжнародного комерційного арбітражу, які винесені як в Україні, так і за кордоном, що в повній мірі відповідає положенням Нью-Йоркської конвенції.

При цьому варто наголосити, що екзекватура, не єдиний підхід до визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів. Так, в світовій практиці має місце надання безпосередньо рішення міжнародного комерційного арбітражу виконавчої сили, або депонування рішення в суді або іншому державному органі [5, 54].

Для порівняння, рішення інвестиційного арбітражу, відповідно до взятих Україною на себе зобов'язань за Конвенцією про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами (Вашингтон, 1965 рік), визнаються зобов'язуючим та таким, що забезпечують виконання грошових зобов'язань, так якби це було остаточне рішення судового органу цієї держави [6, ст. 54], тобто окремого дозволу уповноваженого державою органу на їх виконання не передбачено.

Варто погодитися з думкою О. Коч, яка вказує на те, що порядок виконання арбітражних рішень в Україні передбачає значний ступінь державного втручання в цей процес, а також часте затягування процесу розгляду з ініціативи боржника, який не має наміру виконувати арбітражне рішення, саме тому, враховуючи принцип процесуальної економії, необхідно переглянути процедуру визнання та виконання арбітражних рішень, беручи за основу досвід держав, де арбітражні рішення мають таку ж юридичну силу, як і рішення державних судів [7, 67].

Поряд з тим, останні зміни законодавчого регулювання процедури визнання та виконання іноземних арбітражних рішень, впроваджені Законом від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, спрямовані на сприяння виконанню рішень міжнародних комерційних арбітражів [8].

Найбільшої уваги заслуговують положення частини 3 статті 22 Господарського процесуального кодексу України і частина 2 статті 21 Цивільного процесуального кодексу України відповідно до яких будь-які неточності в тексті угоди про



гальні суди від необхідності розглядати справи, які за характером спірних правовідносин їм не властиві, та має на меті процесуальну «економію» [12, 78].

З метою посилення захисту прав позивача і гарантій щодо виконання арбітражних рішень в частині третій статті 149 Цивільного процесуального кодексу України передбачено можливість державного суду за заявою сторони у справі, яка передана на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду, вжити заходів забезпечення позову у порядку та з підстав, встановлених цим Кодексом [4, ст. 149].

У цьому аспекті варто звернути увагу на те, що у світовій правозастосовній практиці відомі два способи застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі: імперативний та диспозитивний. Перший полягає у використанні примусової сили держави за допомогою судової системи та ґрунтується на самостійній оцінці необхідності для держави застосування таких заходів у певній справі. Натомість другий застосовується арбітражним судом самостійно та добровільно виконуються сторонами арбітражного розгляду. Цей спосіб досить поширений в державах, які в значній мірі забезпечують повагу до розпоряджень міжнародного комерційного арбітражу [13, 141-142]. Натомість в Україні запровадження імперативного способу застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі надасть можливість належним чином виконати арбітражне рішення.

Аналіз судової практики в Єдиному державному реєстрі судових рішень свідчить про значний інтерес позивачів до застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі, при цьому наразі вже наявні рішення про безпосереднє застосування таких заходів.

Для прикладу, Постановою Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справі № 785/1018/18 від 24 вересня 2018 року залишено в силі ухвалу Апеляційного суду Одеської області, якою вжито заходи забезпечення позову шляхом: накладення арешту на майно у вигляді пшениці фуражної українського походження 2017 року врожаю у кількості 1 290, 395 тон; заборони відповідачу здійснювати дії, направлені на передачу іншій особі зазначеного майна; заборони ДП «Морський торговельний порт Усть-Дунайськ» здійснювати дії за допомогою вантажного комплексу щодо вивантаження зі складу відповідача на території портового пункту Кілія ДП «Морський торговельний порт Усть-Дунайськ» зазначеного майна. Окрім того, одночасно застосовано зустрічне забезпечення на випадок відшкодування збитків відповідача шляхом встановлення поруки відповідно до договору про надання послуг поручительства [14].

Така законодавча новела безумовно є позитивною та сприятиме можливості належного виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Варто звернути увагу, що новою редакцією Цивільного процесуального кодексу України в статті 482 передбачена можливість звернутися до суду, який розглядає справу про надання дозволу на примусове виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, із заявою про скасування цього ж рішення та просити розглянути його спільно із заявою про надання дозволу на виконання цього рішення в одному провадженні [4, ст. 482].

Попередня редакція Кодексу не передбачала можливості об'єднання розгляду цих двох справ, тому, як правило, спочатку розглядалася справа про скасування ар-



З огляду на вищезазначене заслуговує на особливу увагу правова позиція Великої Палати Верховного Суду по справі № 759/16206/14-ц від 15 травня 2018 року, який враховуючи тривале невиконання арбітражного рішення в Україні, завдання цивільного судочинства з ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, а також принцип пропорційності, вважає, що до 1 січня 2019 року у правовому регулюванні наявна прогалина щодо нарахування відсотків на суму заборгованості, визначена рішенням міжнародного комерційного арбітражу. Проте публічний порядок України не виключає можливість визначення виконавцем суми заборгованості для її стягнення, про це опосередковано свідчать приписи частин третьої та четвертої статті 71 Закону України «Про виконавче провадження», відповідно до яких виконавець щомісяця визначає суму заборгованості зі сплати аліментів, присуджених як частка від заробітку (доходу). А відповідно до частини дев'ятої статті 10 Цивільного процесуального кодексу України, якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а за відсутності такого - суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права) [16].

Варто наголосити, що відповідно до частини п'ятої статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права [17]. Тобто правова позиція Великої Палати Верховного Суду фактично дає можливість виконавцям здійснювати розрахунок розміру відсотків та (або) пені по арбітражним рішенням, які вже перебувають на стадії примусового виконання навіть до 1 січня 2019 року.

**Висновки.** Дослідження окремих новел правового регулювання щодо визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів та їх безпосередній вияв у новітній судовій практиці свідчить про загальні позитивні проарбітражні тенденції, які сприятимуть, в тому числі, підвищенню інвестиційної привабливості України. Так, в статті розглянуто з точки зору законодавчого регулювання та судової практики наступні нововведення: тлумачення арбітражної угоди на користь її дійсності, чинності та виконаності; розгляд справ про визнання та виконання арбітражних рішень апеляційним судом як судом першої інстанції; можливість застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі; процесуальна економія з огляду на об'єднання в одне провадження розгляду клопотання про скасування та визнання й виконання арбітражного рішення; можливість отримати розмір відсотків та (або) пені до моменту фактичного виконання арбітражного рішення – всі ці новели визначаються як позитивні, та такі, що в сукупності сприятимуть захисту прав та інтересів кредитора, який має намір виконати остаточне рішення міжнародного комерційного арбітражу в Україні.

### Список літератури

1. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: Конвенція, Міжнародний документ від 10.06.1958. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_070](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070) (дата звернення: 20.11.2018).
2. Руководство по Конвенции о признании и приведении в исполнение иностранных

- арбитражных решений (Нью-Йорк, 1958 год). URL: [http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/NY-conv/2016\\_Guide\\_on\\_the\\_Convention.pdf](http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/NY-conv/2016_Guide_on_the_Convention.pdf) (дата звернення: 20.11.2018).
3. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 № 4002-XII. Дата оновлення: 15.12.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4002-12/para0171#o171> (дата звернення: 20.11.2018).
  4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 20.11.2018).
  5. Ерпылева Н. Ю. Международный коммерческий арбитраж: правовые основы функционирования. NB: Международное право. — 2013. - № 1. С. 1-74.
  6. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами: Конвенція, Міжнародний документ від 18.05.1965. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_060](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060) (дата звернення: 20.11.2018).
  7. Коч О. В. Визнання та примусове виконання рішень іноземних арбітражів в Україні: деякі проблемні питання. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України № 3 (2015). С. 65-72.
  8. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення: 20.11.2018).
  9. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справі № 796/35/2018 від 30 липня 2018 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75581138> (дата звернення: 20.11.2018).
  10. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у справі № 904/4384/17 від 17 квітня 2018 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73702604> (дата звернення: 20.11.2018).
  11. Захарченко Т. Г., Теплюк М. О. Визнання і виконання міжнародних арбітражних рішень в Україні: питання теорії та практики. Право України. - 2011. - № 1. - С. 160-183.
  12. Цірат Г. А. Актуальні питання реформування законодавства України про міжнародний комерційний арбітраж як передумова створення в Україні сприятливих правових умов вирішення міжнародних комерційних спорів. Міжнародні відносини. — 2017. - № 1(46). С.77-81.
  13. Притика Ю. Д. Забезпечувальні заходи в міжнародному комерційному арбітражі. Право України. - 2011. - № 1. - С. 139-149.
  14. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справі № 785/1018/18 від 24 вересня 2018 року URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76812069> (дата звернення: 20.11.2018).
  15. Ухвала Шевченківського районного суду міста Києва у справі № 761/22804/15-ц від 17 вересня 2015 року URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/50702877> (дата звернення: 20.11.2018).
  16. Постанова Великої Палати Верховного Суду по справі № 759/16206/14-ц від 15 травня 2018 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74630452> (дата звернення: 20.11.2018).
  17. Про судоустрій: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. Дата оновлення: 05.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 20.11.2018).

Стаття надійшла 25.11.2018 р.

*М. А. Тетерук*, студентка 2 года обучения ОУ «Магистр»  
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко  
Юридический факультет  
ул. Владимирская, 60, Киев, 01601, Украина

### **ПРИЗНАНИЕ И ИСПОЛНЕНИЕ РЕШЕНИЙ МЕЖДУНАРОДНОГО КОММЕРЧЕСКОГО АРБИТРАЖА: НОВЕЛЛЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА И СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА**

#### **Резюме**

Статья посвящена анализу отдельных законодательных новелл по регулированию процедуры признания и исполнения решений международных коммерческих арбитражей в Украине, а также их проявление в новейшей судебной практике. Все рассмотренные новеллы определяются как положительные, способствующие, в том числе, повышению инвестиционной привлекательности Украины.

**Ключевые слова:** арбитрабельность; коммерческий арбитраж; признание и исполнение иностранных арбитражных решений.

*М. А. Teteruk*, Student 2 years of Study «Master»  
Taras Shevchenko National University of Kyiv  
the Faculty of Law  
St. Vladimirskaia, 60, Kyiv, 01601, Ukraine

### **RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION AWARDS: LEGISLATIVE INNOVATIONS AND COURT PRACTICE**

#### **Summary**

The article is devoted to the analysis of certain legislative novels on the regulation of the procedure for recognition and enforcement of international commercial arbitration awards in Ukraine, as well as their manifestation in the latest court practice. All considered novels are defined as positive, contributing, inter alia, to an increase in the investment attractiveness of Ukraine.

**Key words:** arbitrability; commercial arbitration; recognition and enforcement of international arbitration awards.